

הדף היומי

מדרשית הדף היומי

הבית הרוחני שלך

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת ברכות - דף כו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

חיוב אשה בתפילת מוסף, ובשאר התפילות

בשו"ע הלכות תפילה (קו, מי הם הפטורים מחפלה) פסק "ונשים ועבדים שאף על פי שפטורים מקריאת שמע חייבים בתפלה מפני שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא". ובמג"א (סק"ב) הביא דברי הרמב"ם שסבר שמצות תפילת היא מצוה מהתורה, אבל מהתורה מספיק תפילה אחת ביום, והנשים הקלו שהתפללו תפילה קצרה ובכך יצאו ידי חובה מהתורה.

ע"ז כתב הרע"א בשם שו"ת בשמים ראש (ס' טו) שנשים פטורות מתפילת המוסף שאינה באה אלא לזכר חיוב קרבנות, ואשה לא הייתה שוקלת ואין לה חלק בקרבנות ציבור. אלא זכר נהגו להתפלל כל דבר וחייבו עצמן בכל המצוות.

עולה מדברי הרע"א, אם למדנו בגמ' בשקלים שנשים פטורות ממחצית השקל, הרי שאינם בכלל קרבנות ציבור, ולכן פטר אותם הבשמים ראש ממוסף. ואם הביאו הרע"א להלכה מבואר שסבר כדבריו להלכה.

בספר זכר יצחק (ס' ב) דן בדברי הרע"א שהביא את דברי הבשמים ראש, ומביא בתוך דבריו את דברי הרואגובר שאמר שלא ניתן לצרף מומר למנין בתפילת מוסף כיון שיש הלכה שאין מקבלים קרבן מן המומר.

יש עוד הלכה בתפילת המוסף שצריך ללבנה, פסק המחבר (ס' קק) את ההלכות של מי שהפסיד תפילה אחת באלו אופנים ניתן להשלים בתפילה שלאחריה ועוד ההלכות המסתעפות בענין זה, ובסעיף ו כתב המחבר "עבר כל היום ולא התפלל מוסף אין לה תשלומין". מה ביאר דבריו, מה מיוחד בתפילת מוסף, כל התפילות יש תשלומים למי שגאנס ולא התפלל, למוסף אין, הלא דבר הוא.

ומצד שני, לאחר שהבשמים ראש פטר נשים מתפילת מוסף, צריך לברר בדבריו מדוע הרחיק לכת עד תפילת מוסף, הרי מבואר בגמ' לפנינו, למסנא שתפילות אבות תקנום והם כנגד הקרבנות, והמכון לכלל קרבנות הציבור שבאו מתרומות השקלים, א"כ היה צריך לפטור את נשים מכל התפילות ומה מצא מיוחד בתפילת המוסף.

ושבו נצטרך להבין את דברי הרואגובר, מדוע אסר על מומר להצטרף לתפילת מוסף דווקא, מה עם כל התפילות הרי עניינם שוב כנגד הקרבנות.

ויסוד הדברים ע"פ דברי הצ"ח שציין לדברי התוס' לפנינו ד"ה איבעיא וכו', הגמ' דנה במי שהחסיר תפילה אם יוכל להשלים או לא, הוקשה לתוס' מדוע הגמ' מסתפקת לענין שחרית, מנחה וערבית, ולא דנה הגמ' לגבי מוסף (המקור לדברי המחבר). אומרים תוס' וז"ל, לא בעי אם טעה ולא התפלל תפלת מוסף דהא ודאי אינו מתפלל בערבית דהיאך יקרא את הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו ובזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות דרמתי ניהו ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כאן עבר זמנו בתפלה אחרת. עכ"ל.

למדנו מדברי התוס' שכל שורש תפילת מוסף שונה בתכליתו משאר התפילות, אמנם אמרו בסוגיא בתפילת השחר שתפילות כנגד הקרבנות, אולם ביאור זה הגמ' הסיקה באמת לאחר ששאלה אם אבות תיקנום מי תיקן מוסף, לכן אמרו שאבות תיקנום ואסמיכנהו הקרבנות, היינו שעיקרה של מוסף הוא "קרבן" ושאר התפילות הם רק בזמן הקרבן, אבל עניינה הוא רחמי, בקשה ותפלה.

לכן, הבשמים ראש התייחס דווקא לאשה בתפילת מוסף, ולא לשאר תפילות שרק בקרבנות היא פטורה לא בדבר שצריך בו רחמי ותפילה. ולכן אין השלמה לתפילת המוסף כמבואר. ולכן הרואגובר אמר את דבריו לגבי מומר אך ורק בתפילת המוסף ולא בשאר תפילות.

האם תפילה 'רשות' היא פחותה מתפילה 'חובה'?

מבואר בגמ' שאתה תיקן שחרית, יצחק תיקן מנחה ויעקב תיקן ערבית. שואל החת"ס ב'תורת משה' (פרשת צו, עמ' יז) הרי מבואר בכמה מקומות שיעקב אבינו הוא המובחר שבאבות ונמצא הוא בדרמות המרכבה וכו' א"כ האין יתכן שתפילתו היא התפילה היחידה המוגדרת כ'רשות'.

וביאר, שיש הבדל גדול בין העושה מיראה לעושה מאהבה, ומבואר בחובת הלבבות (עבודת אלוהים, פרק ב) לגבי אדם הנכנע לעבודת מלכו, אמנם יש שעושה רק מחמת הציווי ועבודתו כעבד שלא יכול להיפטר מעבודתו, אבל יש דרנה גבוהה שטובה ממנה מחמת שיש מעלות כפיה שמונה שם, וזה העובד מאהבה בלב שלם שעליו נאמר (שבע מצותך מאוד).

וזה הענין בתפילות שהם ב' חייבים של שחרית ומנחה, והם כנגד תמידין המחוייבים מן הדין והם עיקר העבודה בתכלית להיות עבד לאדונינו, אח"כ יש מעלה לתוספת שאמנם תפילת ערבית רשות אבל היא הדרגה הגבוהה בה יבחן העובד לאחר שתמה עבודתו, האיברים הפדריים שכבר נגמרה עבודת הקרבן, הסתיימה עבודת הדם - היא עבודת הנפש, כל מחייבי הקרבן וכפרתו כבר נעשו ועלו לשם חובה, עתה האיברים עומדים להקטרות, אין חיוב על הכהן להשגיח עליהם שיהיו נקטרים היטב, אינו צריך לעמוד על גביהם בצינורא ולבדוקם, אך אם חפצו לעבוד בוראו ולעלות מדרגה של עבד לדרגה של אוהב, הרי זה הזמן וזה המקום, וזוהי תפילת יעקב אבינו שתיקן ערבית, לאחר שעלינו שלב אחרי

שלב לעבודת היום והתעלנו משחרית למנחה, יש את המקום שבו ניתן לאדם להתגדר בו להתרומם מעבד לאוהב ד' באמת. (ע"י בחתם סופר שם, וכתב לפי הבנת הכותב במילותיו הקצרות של החת"ס זצ"ל)

ולפי"ז מבואר, כל עבודת ליל הסדר מבוססת על הבן הקטן ששואל ויש מצוה לספר לו, והוא הקטן כלל אינו בר חיובה, האם יתכן להבין שעליו מושתת ענין ליל הסדר. והם הדברים, שנעשה אוהב ד' ומלהט עצמו לעבודת בוראו להרחיב גבולות האמונה, מה שאנו עושים כי אנו חייבים, יש ראייה שאנו עבדים, היכן נדע שאנו אוהבי ד', באותו שלב שאנו מקרבים אף את מי שאינו מחוייב מהכרח.

סיכום הדף

נושא היום: הנהגה כאשר ס"ת בבית. טבילה לטמאים. תפילות.

אסור לשמש מיטתו במקום שיש ס"ת, **כמעשה** עם בנו של רב אחאי, שלא יכל לבעול, **אביו** הגיע לביתו ראה שמונה שם ס"ת ואמר לבני רב יצחק בר שמואל בר מרתא, שכמעט סיכנו אותם שהרי **מבואר בברייתא** שאין לשמש בבית שיש בו ס"ת או תפילין, **עד** שיוציאם **או** יניחם כלי בתוך כלי, **וביאר אביו** שדווקא כלי שאינו מיוחד להם. **אמר רבא** טמון בארז של ספרים נחשב ככלי בתוך כלי. **לרבי**, עושה לס"ת מחיצה עשרה טפחים, ובלא זה לא ישמש [ו]. **ולכתחילה** לא להוציא את הס"ת למקום אחר, **ובלא אפשר** עושה מחיצה, כפי שאמר מר זוטרא לרב אשי.

התבאר במשנה שמרחיק מן הצואה ד' אמות, **ביאר רבא בשם רב סחורא** שאמר **בשם ר"ה**, הנאמר ד' אמות הכוונה כאשר הצואה מאחוריו וכאשר היא לפניו צריך להרחיק כמלא עינו, וכן הדין לתפילה. **ולבי בית הכסא חדש** אמר רפרם בר רב פפא בשם רב חסדא מתפלל כנגדו. **ורבינא** הסתפק לגבי ביה"כ שהזמינו ולא נעשה בו שימוש, אם מותר להתפלל בתוכו, **אבל** לגבי תפילה כנגדו מותר.

אמר רבא, ביה"כ של פרסיים שבנוי בצורה אלכסונית הצואה מתגלגלת, נחשב כמכוסה. **לרבנן**, מועילה טבילה מחמת שכבת זרע למרות שיש בו טבילה חמורה, לכן זב שראה קרי, נדה ששלטה שכבת זרע, ומשמשת שראתה נדה, טובלים. **לרבי יהודה** לא טובלים. **ומסקנת הגמ'**, אף בעל קרי, שכבר התחייב טבילה ונעשה זב, לרבי יהודה אינו טובל.

הדף עלך פרק שלישי מי שמתו'

פרק רביעי - תפילת השחר

זמן תפילת שחרית, לרבנן, עד חצות. **לרבי יהודה**, עד ארבע שעות, **ולמסקנת** (כ"א, כ) עד ועד בכלל. **זמן תפילת מנחה, לרבנן**, עד הערב [3]. **לרבי יהודה** עד פלג המנחה, **ולמסקנת** הכוונה כולל פלג המנחה בחלק הראשון בלבד. **זמן תפילת מוסף, לרבנן** כל היום. **לרבי יהודה** עד שבע שעות, **למסקנת** כולל כל השעה השישית.

אמרו רבנן זמן שחרית עד חצות, **אבל** ותקינו נהגו שמצוותה עם הנץ החמה. **ואמנם** אמר רב מרי בון של רב הונא בון של רב ירמיה בר אבא בשם ר"ח, **באופן** שטעה ולא התפלל ניתן להשלים בתפילה הבאה, **מ"מ אמרו עד חצות**, ללמד שמתפלל בזמן מקבל שכר תפילה בזמנה, ואם לא בזמן מקבל שכר תפילה בלבד.

אם לא התפלל מנחה בער"ש מתפלל ב' פעמים שחרית ב' פעמים שניתן להשלים באותו יום. **אם לא התפלל מנחה [4]**, דנו אם יכול להתפלל ערבית פעמים שהרי זה יום אחר שנאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", ועבר זמנו בטל קרבנו, **או** לגבי תפילה שהיא רחמים ניתן להשלים. **ופשט רב הונא בר יהודה בשם רבי יצחק בשם ר"ה**, שניתן להשלים ולא אמרם עבר זמנו בטל קרבנו. **ומה שאמרו** מעות לא יוכל לתקון, **ביאר רבי יצחק בשם ר"ח** דווקא באופן שביטל במזיד לא יוכל להשלים, **ודוקדק רב אשי** שהרי נזכר לגבי מעות לא יוכל לתקון 'בטל' ולא תשוב 'טעה', שהרי יוכל להשלים.

אם לא התפלל מנחה בער"ש מתפלל ב' פעמים ערבית של שבת. **אם לא התפלל מנחה בשבת** מתפלל ערבית במוצ"ש פעמיים. **הראשונה** זה לחיוב ערבית ומבדיל בה, **והשנייה** זה תשלומים ואין מבדיל בה. **ואם** לא הבדיל בראשונה, שניה יצא בה ידי חובה, וראשונה לא, **ונשאלת הגמ' בקבול** הרי אף מי שלא אמר הבדלה בתפילה יוצא ידי חובה שהרי מבדיל על הכוס, א"כ מדוע אמרו שתפילה ראשונה לא עלתה לו. [5]

לדעת רבי יוסי ברבי חנינא, האבות תיקנו את התפילות, וכן מבואר בברייתא, **אברהם אבינו** תיקן 'שחרית' ויישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם. **יצחק תיקן 'מנחה'** [6] ויצא יצחק לשוה בשדה. **יעקב** תיקן 'ערבית' ויפגע במקום וילן שם. **לדעת רבינו** אבנאי כנסת הגדולה תיקנו התפילות כנגד קרבנות תמיד, וכן מבואר בברייתא שכשם שנהלוק **לרבנן ורבי יהודה** לגבי זמני הקרבנות כך נהלוק לגבי זמני התפילה, **תמיד של שחר לרבנן**, עד חצות. **לרבי יהודה**, עד שעה רביעית. וכן נהלוק לגבי 'שחרית'. **תמיד של בין הערביים לרבנן**, עד הערב. **לרבי יהודה**, עד פלג המנחה. וכן נהלוק לגבי 'מנחה'. **ערבית זמנה** כל הלילה, מחמת הקטר האיברים כל הלילה. **קרבן מוסף לרבנן**, כל היום. **לרבי יהודה**, עד שעה שביעית. **וקן נהלוק** לגבי תפילת מוסף. **מנחה גדולה** משעה שש ומחצה. **מנחה קטנה** משעה תשע ומחצה.

ומסקנת הגמ', שאבות תיקנו התפילות, **ורבנן** הסמיכו על ענין הקרבנות, **והזכר** בהכרח כך שהרי לא כך, **לדעת רבי יוסי ברבי חנינא** על פניו מיהו מי תיקן תפילת מוסף.

לרבי יהודה שזמן תפילת מנחה עד פלג המנחה, **היינו** בשעה תשע ומחצה קרב תמיד של בין הערביים, **ועד** סוף היום יש שתיים ומחצה, **ונפלג** היינו מחצית, א"כ דנו בכונת רבי יהודה האם עד הפלג הראשון או השני. **הוכיחו** שדעתו לפלג המנחה אחרונה, כלומר עד [7]. 10.45

הארות

[1] ע"י רש"י. בתוד"ה ספר, בס"ת החמירו וכן בחומשים. ובשאר ספרים מספיק כיוסו. [2] ע"י בתוד"ה תפלה, מדוע לגבי מנחה לא אמרו שזמנה כל היום כפי שאמרו במוסף. [3] משלים גם ערבית למרות שמוגדרת 'רשות', ביארו בתוד"ה טעה, שלגבי מצוה עוברת נקרא ערבית 'רשות' אבל אין לבטלה סתם. [4] ביארו בתוד"ה איבעיא, לגבי מוסף לא דנו, שודאי לא משלימה בערבית, שהרי כבר עבר זמן מוסף, וכל תקנתה הייתה מצד 'נשלמה פרים שפתינו'. [5] ע"י תוד"ה טעה, לגבי שכן יעלה ובל"ח, אם בערבית שא"כ ישלם, והידוון אם חסר לו תפילה צריך להשלים, אבל אם חסר 'הזכרה' בה ועל שיתפלל עתה. וע"י באריכות בדרישה. [6] הביאו תוד"ה יצחק, שאברהם התפלל מנחה לאחר שתקין יצחק. [7] ונקטנים תוד"ה ע"ד, שא"כ יוצא שלרבי יהודה תפילת מנחה היא כנגד הקטרת הקטורת, שא"כ מנול זה הזמן, שהרי כנגד תמיד היה צריך להיות 9.5.